

РЕЦЕНЗИЯ

за проекта за дисертация за присъждане на образователна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) - на тема: Приемане и изграждане на взаимоотношения между ученици със специални образователни потребности и ученици без нарушения в общообразователна среда

Автор: Мария Петрова Валявичарска-Караиванова
Научен ръководител: проф. д-н Мира Цветкова-Арсова

Рецензент: доц. д-р Неда Балканска

Общо представяне на кандидата. Образователен и научен статус.

Мария Валявичарска-Караиванова придобива образователната си степен бакалавър през 2012 г. във СУ „Св. Климент Охридски“, специалност „Специална педагогика- Педагогика на деца със зрителни нарушения“. През 2014 година завършва в СУ „Св. Климент Охридски“ магистърска програма „Мениджмънт на социално-педагогическите дейности“. През 2015 година продължава образованието си в същия университет като докторант в катедра Специална педагогика и Логопедия, специалност Специална педагогика. По отношение на професионалния си опит в областта на Специалната педагогика Мария Валявичарска стартира като специален педагог в МЦ „Деца с проблеми в развитието“ в периода 2011-2015 г. След това продължава като асистент на ученик с аутизъм, обучаващ се в общообразователно учебно заведение. Тази дейност се осъществява в рамките на една година (от 2015 до 2016 г.). От 2016 до 2017 г. се изявява като специален педагог и слухово-речеви рехабилитатор в Център за деца и младежи с нарушен слух „Яника“. Понастоящем работи като ресурсен учител (специален педагог) в 65 ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Бусманци.

Участник е в редица програми за повишаване на професионалната си квалификация, сред които: Програма „Еразъм”-Educational contributions to building cohesion within european social and institutional life/ Образователен принос към изграждането и сближаването в рамките на Европейския социален и институционален живот; Програма Jean Mone Network „European Identity, Culture, Exchanges and Multilingualism (EUROMEC) International

summer school. Преминала е през допълнителни обучения: по жестов език, английски език и др.

Цялостната дейност на Мария Валявичарска свидетелства за последователност и задълбоченост на интересите ѝ към проблемите на децата със специални образователни потребности.

В допълнение, мога да споделя личните си впечатления: Мария Валявичарска беше изключително активна като докторант в живота на Факултета по образователни науки и изкуствата и Катедрата по Специална педагогика и Логопедия. Тя беше член на Факултетния съвет и вземаше дейно участие във всяка инициатива.

Актуалност на дисертационния труд. Образователната система се намира в ситуация на трансформация. В началото сме на кардинални промени, от които ще зависят резултатите от обучението на децата в бъдеще. Настоящият момент е изключително важен за специалистите, защото е свързан с поставянето на основите на нови, работещи механизми, приложението на адекватни стратегии, които да повишат равнището на комфорт на децата/учениците и да стимулират учителите към по-активно приложение на диференциран подход в процеса на обучение. Всичко това се отнася с по-голяма сила за децата/учениците със СОП, които се обучават в общообразователни учебни заведения. В нашите условия все още се отделя по-голямо внимание на училищните постижения на учениците със СОП, отколкото на тяхната социализация и приемане от съучениците им. Социалната интеграция има не по-малко значение от академичната, а за субективния комфорт на ученика със СОП в училище, дори е с по-голяма стойност. Търсенето на пътища и подходи за качествена социална интеграция на учениците със СОП следва да бъде една от основните задачи на съвременното приобщаващо образование. В този смисъл настоящият труд се характеризира с подчертана актуалност за съвременната наука и практика.

В структурно отношение разработката съдържа пет глави, увод, заключение, изводи и препоръки, като общият обем е 227 страници. Литературната справка съдържа 139 заглавия, от които 73 на кирилица и 66-на латиница.

Теоретичната постановка на проблема е представена в три основни посоки: характеристика на приобщаващото образование на база

уточняване на понятия и нормативна уредба; особености на отделните групи деца с нарушения и качество на общуването и взаимоотношенията между учениците със СОП и техните съученици в общообразователната среда.

Теоретичната постановка е насочена към разкриването на същността на понятието приобщаващо образование, което се съпоставя и анализира във връзка с понятието включващо обучение. На този фон се представя в резюме действащата понастоящем нормативна уредба в нашата страна, чиято философия да прилага приобщаването в образованието. В тази връзка много ясно са очертани рамките за обща и допълнителна подкрепа, както и функциите на основните участници в този процес. Наред с това е представена интересна характеристика на отделните групи деца със СОП, от гледна точка на техните социални умения и бариери. Съвсем логично теоретична концепция на дисертационния труд завършва с особеностите в комуникацията и социалните контакти на децата със СОП и техните съученици в общообразователната среда. Прави впечатление богатата библиографска справка, на базата на която е извършен теоретичният анализ на проблема и добрият научен стил на авторката .

Дизайнът на емпиричното изследване е построен съответно изискванията на конструктивното изследване. Програмата на изследване съдържа целта, хипотезите, задачите, инструментите и процедурата на изследване, респондентите. Така формулираните цел и хипотези отговарят на основните аспекти, отразени в теоретичната рамка. Поставените задачи съответстват на целта и научните предположения. Изследването е мащабно и обхваща различни градове в страната, което прави получената информация още по-обективна. Контингентът наброява 244 ученици без нарушения, обучавани в класове, в които има и ученици със СОП, както и 21 педагози в общообразователни учебни заведения. За целите на експеримента са приложени анкетни карти, въпросник и чеклист. Докторантката прилага чек-лист (чието авторство е реален принос на автора на труда) за оценка на актуалното състояние на процеса на социална интеграция; анкетна карта за оценяване на децата със СОП от техните съученици и инструменти, адресирани към масовите педагози-въпросник за отношението на общообразователните учители към децата със СОП. Всяка една от трите оценъчни процедури са подробно описани в изложението. Статистическата обработка на данните е осъществена с програмата SPSS, версия 20.

Данните са интерпретирани количествено и качествено по отношение на инструментите на изследването. Получените резултати, тяхната достоверност и начинът на обсъждането им са представени последователно и точно. Приложените таблици и диаграми, по подходящ начин, визуализират оценката на тестовите задачи по зададените параметри. Целенасочено и последователно се осъществява връзката между получените резултати и предварително формулираните хипотези на изследването.

Препоръките ми са основно в структурно отношение. Смятам, че трудът би спечелил, ако теоретичната му част бъде представена в една глава, а не в три отделни.

Текстът на автореферата отразява съдържанието на дисертацията. Налице са седем публикации по темата на дисертацията.

Приносите с научно-приложен характер на рецензията са следните:

1. Научно и компетентно е систематизирана и анализирана теоретичната информация, посветена на въпросите за социалната интеграция на учениците със СОП в общообразователната среда. В нашата научна област разработките по тази проблематика не са много и това в значителна степен обогатява както научната, така и практическата сфера;
2. Адаптирани са вече съществуващи методики за оценка конкретно за нуждите на настоящия експеримент;
3. Разработен е авторски инструмент за оценка нагласите на учениците без нарушения към техните съученици със СОП ;
4. Открояват се спецификите при различните типове нарушения, които влияят по различен начин върху обкръжаващата ги среда в училище;
5. На базата на проведения мащабен експеримент се открояват основните фактори, които влияят върху приемането и изграждането на пълноценни взаимоотношения между децата със

СОП и техните съученици в общообразователните учебни заведения.

Имам към докторантката следните **въпроси**:

1. По какъв начин могат да се преодолеят трудностите в комуникацията и социализацията на децата със СОП в общообразователната среда?
2. Може ли специалното училище да играе ролята на мост при изграждане на оптимална комуникация между децата със СОП и техните съученици без нарушения?
3. Как родителите биха могли да подпомогнат този процес?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обсъжданият проект на дисертация по актуалност, замисъл, начин на изложение, обработка и анализ на данните, както и неговите приносни моменти, удовлетворява изискванията на Закона за научните степени и звания. Това ми позволява да предложа на Уважаемото Научно жури да присъди на Мария Валявичарска Караиванова образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

15.02.2019г.
Гр. София

Рецензент:
(доц. д-р Н. Балканска)